

Dr. C. Horáček,
profesor Karlovy university v Praze.

Vzpomínka na Albína Bráfa.

Poznal jsem Albína Bráfa na podzim roku 1883. Bylo to druhý rok po rozdělení university pražské na českou a německou. Albín Bráf habilitoval se ještě na universitě společné a po zřízení university české byl jmenován mimořádným profesorem. Byl tehdy mladým mužem teprve jedenatřicetiletým, malé, svižné a elegantní postavy s velikou výraznou hlavou, černým plnovousem, ostrým skřipcem na inteligentních očích. Byl znamenitý řečník, jeho způsob přednášení byl podmaňující a fascinoval. Nevykládal suše a jednotvárně, nýbrž od látky svého předmětu stále odbočoval a dotýkal se časových otázek a ostrým vtípem a sarkasmem udílel šlehy na všechny strany. U něho posluchači ani nezívali ani se nenudili a přednášky jeho byly vždy přeplněny. Ale přes zdánlivou přísnost měl Bráf k žákům svým dobré srdce. Ty, u nichž seznal nadání a vědeckou snahu, ve všem účinně podporoval a jim cestu do života otvíral. Jen povrchnost nenáviděl a stíhal posměchem. Tím namnoze také dáno bylo jeho krajní stanovisko k politické radikální demagogii. Proto Bráf stejně od části studentstva byl vážen a milován, jako od jiné části byl obáván. Zejména ti, kdo měli příležitost blíže se s ním stýkati v jeho proslulých cvičeních seminárních, odnesli si na něho do života památku nejlepší.

K bližšímu mému styku s Bráfem došlo, když jsem se v roce 1898 habilitoval z národního hospodářství. Bráf již dříve pozorně sledoval mou vědeckou činnost a sám dal podnět k některým novým literárním pracím. Tak zejména k mým dějinám českého hnutí dělnického a k mé studii o výměnku. Na fakultě nalezl jsem v Bráfovi vzácného příznivce a všechna léta od roku 1898 až do jeho smrti 1912, která jsem s ním společně přednášel týž obor naukový, byla vyplněna naprostým souladem mezi námi, při čemž vždy to byl poměr vděčného a oddaného žáka k váženému a milovanému mistru. Bráf byl tak horlivě oddán svému učitelskému povolání, že, ačkoliv již od mládí byl politicky činným, nikdy nepřijal mandátu do říšské rady ve Vídni. Bylo to snad na škodu naší národní věci, poněvadž Bráf svým obsáhlým odborným vzděláním, svými styky a skvělým talentem řečnickým byl by dojista se stal jedním z nejvíce vynikajících členů naší delegace.

Avšak Bráf dával přednost svým povinnostem jakožto akademického učitele a svědomitost jeho mu bránila síly své rozptylovati. Teprve roku 1909 nátlak poměrů politických přiměl jej k tomu vstoupiti jako ministr orby do kabinetu Bienertova. Ačkoliv vykonal pro svůj národ mnoho ve vládě rakouské, necítil se ve Vídni nikdy doma a podal záhy demisi, když se mu zdálo, že jazyková práva če-

ská jsou ohrožena. Nedlouho na to povolán byl na ministerské křeslo znova, ale tehdy již zárodek smrti hlodal v jeho tělesném organismu. Zdraví jeho utrpělo těžkou ranou již tehdy, kdy mu vyrván byl smrtí jediný nadějný syn. Bráf i jeho choť Libuše, dcera Františka Ladislava Riegra, ztrátu tu sice zmužile nesli, ale životní síla Bráfova neštěstím tím byla podlomena. A tak brzy po překročení šedesátého roku svého věku, právě v okamžiku, kdy odhalován byl pomník děda jeho choti, Františka Palackého, vydechl Bráf svou velikou a šlechetnou duši.

Bráf byl mužem důsledného politického charakteru a ve svém přesvědčení neznal kompromisů. V dobách stranických politických bojů nikdy necouval, ani nesložil zbraně, proto byl také soustředěným terčem nejprudčích útoků. Ale štít jeho zůstal vždy čistý a úcty mu nemohli odepřít ani odpůrci.

V duchovním životě našeho národa vyoral Bráf hlubokou brázdu. Na poli vědeckém pozvedl u nás nauku národohospodářskou na vysokou úroveň a vychoval řadu vědeckých pracovníků. Na poli kulturním a v četných institucích národ. práce jeho zanechala své stopy. On byl tvůrcem a duší Českého národohospodářského ústavu, který měl sloužiti k dovršení obrody naší národní, k překonání naší zostalosti na poli hospodářském. Po té stránce byl Bráf jedním z našich buditelů a jeho jména i díla bude národem vždy vděčně vzpomínáno.

Dr. Dobroslav Krejčí,
profesor Masarykovy university v Brně.

Albín Bráf a statistika.

Bráf byl všeobecně znám jako slovatný národní hospodář; také jen národní hospodářství (s finanční vědou) bylo jeho universitním předmětem ex professo. Méně známo je, že Bráf měl také veliký zájem o statistiku, a kromě zájmu i veliké zásluhy o ni a její rozvoj u nás.

Bráf především hojně a rád používal statistických dat jakožto dokladů a pomůcek při svých výkladech národohospodářských i při návrzích politických a literárních pracích všeho druhu. A jak jich používal! Neplýtval jimi, neunavoval, ale dovedl si najít vždy pravá data na pravém místě, nemnohá sic, ale pádná, vhodná, přesvědčivá. Jeho sklon k užívání statistiky souhlasil ostatně s jeho sympatiemi pro historickou školu národohospodářskou, jejíž je indukce a statistika charakteristickou methodou badání. Ale již dříve, než se přiklonil ke škole historické, hned ve své práci habilitační¹⁾ používá Bráf hojně údajů statistických, třeba že ještě namnoze spíš jen na potvrzenou vývodů, předem deduktivně získaných. Později hledal již vědomě indukci ve statistice základy svých pravd.

Bráf však také sám přednášel statistiku. První jeho funkce učitelská — na čsl. obchodní akademii v Praze — vztahovala se výslovně na „národní hospodářství a obchodní statistiku“; hned od prvního roku svého profesorování (1874/5) přednášel tam skutečně také statistiku (2 hod. týdně v I. ročníku). Rovněž na české technice pražské, kde se roku 1876/7 habilitoval, byl hned roku následujícího pověřen suplováním přednášek nejen z národního hospodářství, ale i ze statistiky.

Mimo to obíral se Bráf též literárně statistikou samou, její historií, teorií i technikou. Bráf to byl, který první napsal historii pěstování statistiky u nás.²⁾ Teoreticky a technicky zabýval se ovšem zvláště statistikou hospodářskou a to speciálně zemědělskou, jejíž zdokonalení mu leželo obzvláště na srdci. Literárním dokladem toho jest jeho referát o reformě zemědělské statistiky, otištěný ve zprávách bývalé rakouské průmyslové a zemědělské rady za r. 1905³⁾, zejména pak krásný článek „Statistika osevu a sklizní“ v V. ročníku „Sborníku věd právních a státních“ (str. 429—457 a 562). Ukázkou nejen důkladnosti, ale i

¹⁾ »Znehodnocení t. zv. měny papírové a ažio«, kterou podal v rukopise dne 10. XI. 1876 prof. sboru české techniky, a »Papiergeldwertung und Agio«, rovněž v rukopise zadané 8. I. 1877 právnické fakultě university Karlovy, tehdy jen německé.

²⁾ »Pěstování statistiky v Čechách« v Památníku Čes. akademie věd a umění (Praha 1898).

³⁾ »Referat betreffend die Reform der landwirtsch. Statistik« v »Mitteilungen über die Verhandl. der Sektion für Land- und Forstwirtsch. und Montanwesen des Industrie- und Landwirtsch.-Rates bei der X. Tagg. im J. 1905«, str. 48—58.

statistickovědecké erudice Bráfovy jest také jeho přednáška „Příbytečné poměry velkých měst rakouských se zvláštním zřetelem ku Praze a předměstským obcím“, proslovená ve zvláštním shromáždění na paměť 25letého trvání městské statistické komise pražské dne 7. VII. 1895⁴⁾; vzorný vědecký rozbor statistického materiálu krásně tu spojen se řadou duchaplných úvah nejen sociálně-politických, ale i theoreticko-statistických (na př. o rozdílu a vzájemném doplňování metody statistické a anketární).

Ale Bráf jakožto pracovník vždycky praktický nespokojil se jen vědeckým zájmem a literárními pracemi o statistice; snažil se též velmi usilovně o to, aby statistika byla u nás co možná nejhojněji a nejlépe tvořena. Jakmile se stal poslancem na sněmu království českého (1883) a tím' víc ovšem, když byl zvolen náhradníkem (1885) a pak přisedícím (1887) zemského výboru, snažil se opatřiti co možná spolehlivé základy statistické pro potřeby zemského zákonodárství a zemské samosprávy. Příznačnou v tom směru jest jeho přednáška v Českém klubu z 9. III. 1884 „O statistice samosprávy“, kterou otiskl v „Pokroku“ a pak i vlastním nákladem vydal v malé brožurce. Snažil se tak ústně, novinami i brožurkou přesvědčiti kruhy co nejšířší o potřebě dobré statistiky samosprávy a zvláštního zemského orgánu pro ni, náležitě statisticky školeného. Podal v tom směru již v roce 1885 zemskému sněmu návrh na zřízení zemské statistické kanceláře; třeba že návrh ten za nepříznivých tehdejších poměrů nebyl hned přijat a teprv hodně později, když již Bráf dávno přestal býti přisedícím zemského výboru (1891), ba i poslancem (1895), podařilo se jeho nástupci v tom směru přisedícímu K. Adámkovi, prosaditi ve sněmu často opakovaný návrh na zřízení „Zemského statistického úřadu král. Českého“ (1897), dlužno jistě hodný kus zásluhy o to přičísti Bráfovi jakožto otcí myšlenky.

Jsa pak od samého počátku nového toho úřadu vynikajícím a často vůdčím členem poradního a usnášejícího jeho orgánu, „Zemské statistické komise král. Českého“, Bráf se také vždy horlivě přičiňoval o největší možný rozvoj úřadu toho, zejména pak o jeho co možná nejlepší výkonnost. Když jsem jakožto nový koncipista výkonného orgánu toho úřadu, „Zemské statistické kanceláře“, přišel složití Bráfovi svou poklonu a zároveň ho, svého milovaného bývalého učitele, poprositi o radu a pokyny pro práci v novém oboru, kladl mi důtklivě na srdce, abych jako jediná nová mladá konceptní síla kanceláře té⁵⁾ především hleděl seznámiti se co nejvíce též s moderní technikou statistickou, již prý on sám nezná⁶⁾ a proto mi nemůže býti rádcem, a pak abych hleděl z převzaté statistické kanceláře zemědělské rady vymýtiti zkostnatělého ducha „starých pánů“. „Na vás bude záležeti“, pravil mi velice srdečně, „zda bude Zemská statistická kancelář za něco stát; bude moderním statistickým orgánem jen, když Vy ho z ní uděláte, tře-

⁴⁾ Otištěná ve IV. díle posmrtného vydání jeho spisů: »Albín Bráf, život a dílo«, (Praha 1923) str. 89—106.

⁵⁾ Nová kancelář utvořena totiž tak, že do ní převzat celý personál dosavadní statistické kanceláře Zemědělské rady, skládající se ze smluvního, jen částečně v ní zaměstnaného přednosty, prof. Dra K. Kořistky (tehdy již 73letého), sekretáře Dra Jos. Bernata (tehdy 63letého), dvou rovněž starých oficiálů a jediného ještě staršího písaře, a k tomu přidány pro celý rozsáhlý obor nové působnosti všeho všudy — tři nové síly: 1 koncipista, 1 účetní asistent a 1 písař.

⁶⁾ Proto Bráf ve své vědecké přisnositi častěji o sobě prohlašoval, že není odborníkem ve statistice, — ač jistě technika sama není ve statistice věcí nejpodstatnější.

bas i přes odpor starých pánů. Na mou podporu při tom můžete vždycky spoléhat.“ Velice litoval, že neprošel plně jeho návrh, aby nový koncipista byl nejprv na celý rok vyslán do ciziny studovat zařízení i práce různých osvědčených úřadů statistických a pak aby podal návrh na vlastní organizaci prací v naší nové statistické kanceláři. „Zredukovali ten rok na pouhé čtyři neděle, a to ještě vzali na to celou Vaši dovolenou; je to velká škoda, ale i za ty čtyři neděle můžete se mnohému naučiti.“ Dal mi hned také doporučení na šéfy obou statist. orgánů, jež mi pro studium to určeny, (Inamu ve vídeňské Ústřední statistické komisi a Mischlera ve štyrskohradeckém Zemském úřadu statistickém). Po mém návratu pak s velikým zájmem a se zřejmou radostí vyslechl mé zprávy a návrhy, snažil se mi vždy pomoci vůči „starým pánům“, jimž se do novot tuze nechtělo (zvláště sekretáři Dru Bernatovi), byl vůbec horlivým bojovníkem za zmodernisování Zemské statistické kanceláře a nesl velmi těžce, že snahy o to se tak často rozbíjely, jak o odpor jiných, tak zejména o tehdejší finanční tíseň zemského výboru českého.

Bráf staral se také horlivě o vědecký dorost statistický. Vydatně pomáhal při šťastné volbě prvních mých konceptních pomocníků v novém úřadě, nynějších profesorů Dru Karla Engliše a V. Mildschuha; i jiné nejlepší své posluchače nabádal k pěstování statistiky a v semináři svém rád dával themata statistická neb aspoň vyžadující hojného používání statistiky. Snažil se tak napravit, že tehdejší oficiální držitel stolice statistiky na jediné české právnické fakultě, prof. Dr. Talíř, neměl pro statistiku lásky ani smyslu; byl výborným znalcem finančního práva, jemuž oddaně a rád sloužil a kterému platila také celá jeho literární činnost, ale statistiku — kterou převzal jen proto, že mu volná stolice její umožnila neb aspoň uspíšila profesuru — odbýval Talíř jen jako mrtvou povinnost, odřikávaje před prázdnými skoro lavicemi nudná čísla o Rakousku. Bráf to těžce nesl. Srdečně mne vyzýval, abych se habilitoval pro statistiku; když jsem poukazoval na své choré oči, jež by tenkrát byly nesnesly, abych vedle živící mne služby vydržel ještě po řadu docentských let intensivní vědeckou práci ve dvou oborech (statistika sama by na profesuru nestačila), otcovsky mne povzbuzoval, slibuje všemožnou pomoc a ulehčení (na něž jsem však nechtěl počítati). Uznal sic nakonec mé důvody, ale po čase přec ještě několikrát svou laskavou výzvu opakoval.⁷⁾ Tak se upřímně staral o akademické pěstování opravdové, vědecké statistiky u nás.

Pro svou zálibu ve statistice přijal Bráf i členství v celé řadě statistických komisí a poctivě plnil povinnosti s tím spojené. Již roku 1884 byl povolán do městské statistické komise pražské, r. 1897 do zmíněné zemské statistické komise; r. 1901 jmenován dopisujícím členem rakouské Ústřední statistické komise vídeňské a r. 1907 zvolen řádným členem Mezinárodního ústavu statistického.

Viděti tedy, že Bráf nejen jako národohospodář a politik, ale také na poli statistiky, byl svému národu a své rodné zemi moravské ke cti.

⁷⁾ Nemohl jsem ani pak vyhověti, nikoli z pohodlí, ale proto, že jsem se zářím stal dvojnásobným otcem, a značná ztráta příjmů, jež by tehdy byla po nabytí mimořádné profesury mne stihla, byla by ohrozila výživu mé rodiny.

Rodiče Dra Albína Bráfa.

Antonín Bráf a Marie Bráfová, roz. Trávníčková.

Dr. Josef Drachovský,
profesor Karlovy university v Praze.

Mé seznámení s Albínem Bráfem.

Snad takovéto vzpomínky zdají se někomu příliš osobními, ale přece neváhám s nimi v tomto pietním díle se přihlásiti, protože charakterisují velmi dobře Bráfa jako učitele a člověka. V obou směrech máme my, jeho žáci, naň vzpomínky nejkrásnější a bylo by jistě naší největší ambicí, aby také na nás jednou aspoň s částí té vřelosti mohlo býti vzpomenuo, jakou přinášíme jeho památce my, jeho žáci a přátelé.

V přednáškách žil Bráf svému předmětu, a skvělý řečník byl celou duší ve výkladu svěžím, barvitým a neunavujícím. O právnících se nikdy netvrdilo a netvrdí, že příliš horlivě navštěvují přednášky — je to mimochodem řečeno jistě na škodu jejich kvalifikace — ale Bráfovy přednášky tvořily tu čestnou výjimku. Jejich sláva kolovala již v prvním roce, kterému po kázni středoškolské přece jinak nejvíce se líbilo využití uvolnění vysokoškolského, a naši se někteří, kteří si dali u Bráfa zapsati speciální kolegia, jež o aktuálních otázkách občas ohlašoval, a což nad to bylo, také kolegia tato navštěvovali.

Byl jsem z těch, kdo tak učinili již v prvním semestru. Bráf tehdy ohlásil kolegium o sociální otázce, jež mne vždy zajímala, a tehdy vtačil jsem se mezi úctyhodné kolegy ze třetího a čtvrtého roku a poslouchal prvé svoje kolegium z oboru politické ekonomie. Zaujal mne zejména široký mezinárodní rozhled přednášejícího, a zdálo se, že tato stránka nalezla obliby také u ostatních posluchačů. Bráf vystihl vždy znamenitě náladu a zájem posluchačstva, pokud měly cíle vědecké (hledání popularity bylo ho vždy vzdáleno nejen na katedře, ale i v politice), zdržel se při těchto výkladech a přinesl s sebou dokonce jednou protokoly jakéhosi mezinárodního kongresu, který k výkladu měl výtah.

A tu se stala věc na katedře dosti nevídaná (byly s ní přece dosti špatné zkušenosti), že Bráf nabídl nám přímo, že nám tyto protokoly zapůjčí. Nepamatuji se už dnes, který vědecký sjezd to byl, ale protokoly byly francouzské, a to byl úraz pro kolegy, jejichž jazykové znalosti byly velmi obmezené. Když se nikdo nehlásil, přihlásil jsem se o ně sám. Bráf s ochotou mi je podal, ale hned tázal se na jméno a semestr. Byl poněkud překvapen, že osobnost, která měla pěstovati právo římské, církevní, německé a říšské dějiny rakouské, jeví zájem o nepovinné přednášky druhého oddílu studijního, ale nicméně mne vyzval, abych publikaci po přečtení přinesl mu do bytu v přijímací hodinu.

Návštěva odevzdací nebyla dlouhá, nebyla zkouškou, ale přátelským rozhovorem, a teprve později jsem si uvědomil, jak několika otázkami dovedl Bráf vystihnouti poměry, předběžné znalosti a inteligenci hovořícího. Snad byl spokojen, protože mne vyzval, abych — až odbudu termínované povinnosti studijní — přihlásil se k němu do semináře. Bráf měl dar získati si důvěru a lásku svých posluchačů. Také na mne působil neobyčejně, tak že jsem na vyzvání pamatoval jako na příkaz, jehož sluší s radostí poslechnouti — ale což nejzajímavějšího, že po dvou letech při osobní přihlášce do semináře národohospodářského mne Bráf poznal. Od té doby naše styky nepřestaly až do smrti Bráfovy, styky, při nichž měl jsem příležitost státi Bráfovi blízko a přece blízkostí postava jeho rostla a úcta, kterou jsem dříve k němu choval neuvědoměle a důsledkem zevnějšího vlivu nabyta prohloubení tisícem dobrých důvodů, z nichž ani jediný nebyl důvodem lidské slabosti.

Dr. V. Mildschuh,
profesor Karlovy university v Praze.

Z mých vzpomínek na prof. Bráfa.

Jako velká většina právníků v mé době, i já poznal jsem prof. Bráfa blíže teprve ve třetím roce svých studií. Těšil jsem se již předem velmi na jeho přednášky, neboť pokrokové hnutí, jež leželo tehdy ve vzduchu, i některé spisy o socialismu (zvláště Laveleyova kniha o socialismu v přítomnosti) vzbudily ve mně živou touhu poučiti se podobně o národním hospodářství, jež tvořilo bránu k oněm problémům. Očekávání mé nebylo zklamáno, nýbrž Bráfovy přednášky předstihly ještě daleko všechny mé představy. Prof. Bráf neseseděl při svých přednáškách, ani jich nečetl, nýbrž mluvil zcela spatra a stál při tom — nebo vlastně nestál, nýbrž byl brzo zde, brzo onde — za katedrou. Bráf vžil se při přednášce zcela ve svůj předmět a doprovázel své vývody pohybem očí i rukou; stalo se někdy, že se dal unésti a na dotvrzenou svých slov uhodil prudce do pultu, takže i posluchač, který snad přes vývody Bráfovy podřimoval, byl přiveden náhle k vědomí. Při tom však přednášky Bráfovy vynikaly i svým obsahem, byly hluboce filosoficky založeny a při tom přece jen srozumitelné, jestliže arci posluchač je pozorně od počátku sledoval. Ve svých vývodech navazoval při tom Bráf zvláště na spisy tehdejších německých theoretiků: Wagnera a Schäffleho, jakož i Mengra, částečně i anglických klasiků. Bohužel nebylo mi přáno, abych doposlouchal přednášky Bráfovy až do konce, ježto jsem o vánocích onemocněl a byl pak nucen až do konce roku zůstat doma nebo v lázních. Také v dalším, čtvrtém roce jsem z důvodů zdravotních a na naléhání své matky nešel do Prahy, nýbrž studoval ve Štýrském Hradci. Po absolvování vrátil jsem se však ihned do Prahy a první můj krok byl k prof. Bráfovi, jehož jsem žádal, aby mě přijal do svého semináře. Prof. Bráf přijal mne velice mile a slíbil, že mi napíše, kdy seminární cvičení započnou. — Vskutku jsem brzo dostal lístek s charakteristickým písmem Bráfovým, jímž mne zval, abych přišel v tu a v tu hodinu. Seminář se odbýval v Bráfově bytě ve starém domě, jež obýval dříve Palacký, a celé ovzduší bylo tu velmi intimní. Dostali jsme všichni černou kávu a doutník, a následoval pak referát o některé knize národohospodářské, po případě i debata o referátu tom aneb o některém jiném problému. Předměty, jichž týkaly se referáty, byly různé, já jsem na př. referoval o Oppenheimrově spise „Grossgrundeigentum und soziale Frage“. Také Bráf sám zasahoval do debaty a poukazoval na některé stránky, jichž se referent snad dosti nevěšiml. — Arci, zdá se mi nyní z povzdálí, že Bráf při tom sám často podléhal

úsudkům tehdy vládnoucím zvláště v agrárních kruzích (na př. v otázce termínových obchodů nebo ve vývoji cen zemědělských výrobků nebo zadlužení zemědělských nemovitostí a pod.). Byly to intimní večery, které budou vždy žít v mé paměti. Tím však nebyly mé styky s prof. Brádem skončeny. Brád byl, jak známo, velkým přítelem studentstva a rád pomáhal každému, zvláště těm, kteří navštěvovali jeho seminář a jevíli zvláštní zájem o politickou ekonomii. Také já obrátil jsem se naň, když jsem se dočetl v novinách, že je vypsáno místo konc. praktikanta u obchodní komory pražské. Prof. Brád mň tehdy ihned otevřeně řekl, že pro místo to je již vyhlédnut jiný, starší žák Brádův, že by se však pro mne snad hodilo místo konc. praktikanta u Hypoteční banky, které bude brzo vypsáno (prof. B. byl totiž voleným ředitelem Hypoteční banky). S podporou Bráfovou se mi místa toho skutečně dostalo, avšak místo to mi zcela nevyhovovalo, neboť poskytovalo málo příležitosti uplatnit se v národním hospodářství. Proto když jsem po 1 a půl roce četl náhodou na rohu, že se vypisuje místo konceptního praktikanta u zemské statistické kanceláře, šel jsem opět k prof. Brádovi, jenž byl členem zemské statistické komise. Prof. Brád něhoršil se na mne pro změnu mého rozhodnutí, nýbrž mne skutečně v komisi doporučil, takže jsem místo to, pro mne tak vítané, skutečně obdržel. Za nějakou dobu (v r.1907) jsem opětně prof. Bráda navštívil. Napsal jsem totiž na podnět prof. Wiesera, jehož seminář na něm. universitě jsem navštěvoval současně se seminářem Bráfovým, spis o vývoji cen bytů a pozemků stavebních v Praze v letech 1869—1902, i šel jsem se tedy zeptat prof. Bráda, zda bych mohl na základě tohoto spisu se habilitovat. Prof. Brád mi odpověděl, že již není ordinářem a nerozhoduje o mé žádosti, že však s radostí vítá mé rozhodnutí (pravil, že jsou tu ještě dva jiní kandidáti, z nichž jeden je již habilitován a druhý se bude brzo habilitovat, že to však nevadí, že mohu býti třetím docentem) a že mne doporučí prof. Horáčkovi. Po mé habilitační přednášce se mi pak omlouval, že mu nebylo možno býti přítomnu, ač by ho byla přednáška velmi zajímala.

Za nedlouho byl prof. Brád podruhé povolán za ministra orby. Je známo, že nerad tomuto pozvání vyhověl a že žádal pak častěji o sprostění, cíť se nemocen, avšak marně. Neměl jsem tedy již příležitost s ním před jeho úmrtím mluvit, slyšel jsem však od prof. Krčmáře, jenž se ve Vídni s mň. Brádem stýkal, že Brád zlepšil značně své mínění o mň, bezpochyby na základě článků, jež jsem tehdy uveřejnil v Obzoru národohospodářském. Ale i když mň již nebylo přáno ho viděti, zůstal přece navždy jeho obraz v mé mysli, jeho výrazná tvář i jeho laskavá slova. Vidím ho stále, jak mě nutil sednout si na divan, zůstáváje sám sedět na židli a jak pozorně a vlídně naslouchal každé žádosti mu přednesené. A můj případ byl jen jedním z tisíců.

Dr. Josef Macek,
profesor vysoké školy obchodní v Praze.

Jak nás učil.

Všichni posluchači profesora Bráfa vzpomínají si rádi na nevyrovnatelnou formu jeho přednášek, která svědčila jak o mimořádném nadání tak o rozsáhlém studiu. Ale jde také o to připomínat si, čemu učil a jakých prostředků užíval náš velký učitel národního hospodářství k tomu, aby si jeho posluchači vštípili určité poznatky. Bráf měl studenty rád, ale nemazlil se s nimi. Na př. odmítl volbu rektorem Karlovy university z důvodu, že nechtěl býti rektorem studentům, kteří demonstrovali proti jeho švakrovi, univ. profesor Bohuši Riegrovi, protože se vyslovil proti všeobecnému rovnému hlasovacímu právu.

Každému ze studentů utkvěly v paměti některé zlomky jeho přednášek a projevů, a byla by z toho pěkná knížka, kdyby se podařilo tyto vzpomínky sebrat.

Tak jednou přišel do svého národohospodářského semináře pozdě. Omlouval se studentům: „Měl jsem jednání s jistým bankovním ředitelem pražským, německým Židem, jako že čím to, že se pořád nemůžeme ve svém podnikání vyrovnat Židům. A co on mi řekl? Vy Češi, povídá, jste podnikavější než my Židé, ale nejste tak solidní jako my!“ — V semináři každý byl překvapen, protože by každý byl ty vlastnosti rozdělil právě opačně. Snad to někdo i nahlas pronesl. Bráf se na nás podíval a řekl: „Já myslím, že ten člověk měl pravdu.“ —

Roku 1909 vedl prof. Bráf spolu s prof. Grubrem a docentem Koudelou svůj národohospodářský seminář „na návštěvu k českým milionářům“ do severovýchodních Čech. Jeli jsme do Úpice k továrníku juty Richardu Moravtzovi a pak do Náchoda a do Nového Města nad Metují k Bartoňům. Exkurse byla zakončena společným obědem, který pořádali továrník Josef Bartoň a jeho synové na počest Bráfovu v lázních na Rezku. Po obědě došlo na přípitky a tu prof. Bráf proslovil řeč asi tohoto smyslu: „Pánové, dnes se vám příznám k jednomu velkému omylu ve svých národohospodářských názorech. Když jsem pozoroval převahu německého podnikání v určitých průmyslových odvětvích, myslel jsem si a také jsem to hlásal, že my Češi se uplatníme jen v oborech ještě neovládnutých starými a zavedenými firmami německými nebo židovskými. A hle, jak dokazují naši hostitelé, zmýlil jsem se v tom, na štěstí pro náš národ, důkladně: Tam, kde se i při nejsilnější německé konkurenci chopil práce člověk příčinlivý, odborně vzdělaný, solidní a vytrvalý, dosáhl při troše štěstí takových úspěchů, že se může měřit i s nejlépe zavedenými konkurenty jinonárodními.“ — Tato slova byla pronesena hlasem,

kteřý dával posluchačům jistotu, že to není pouhé lichocení hostitelům, nebo obvyklý stolní proslov — post-dinner-speech — nýbrž hluboce cítěná hospodářskopolitická pravda, která zasluhuje, aby byla připojena k jeho spisku „České a německé „svůj k svému“.“ Je to dnes lekce našim celním ochranářům.

Nezapomenutelnou bude některým žákům Bráfovým poslední hodina jeho národohospodářského semináře v létě r. 1911. Myslím, že víc seminárních cvičení prof. Bráf už nekonal. Na podzim téhož roku byl podruhé jmenován ministrem a 1. července 1912 zemřel. Ta poslední schůzka seminární konala se v Bráfově vile v Roztokách u Prahy. Referát měl Dr. Jan Gallas o anglickém cedulovém bankovníctví. Když byl ukončen rozhovor, pozval nás prof. Bráf na „trochu občerstvení“ v jídelně. Byla z toho hostina za předsednictví paní Libuše Bráfové. Pamatuji se, že Bráf hned na začátku se dotazoval, kdo bude pít pivo, a nabízel kuřivo, s úsměvem pak konstatoval, že nějak teď ve studentstvu přibývá abstinentů a nekuřáků. Rozhovor u stolu byl velmi živý a protáhl se velmi do noci. Předmětem jeho stalo se náboženství. Tuším, že to byl Dr. Korneš, dnes advokát v Ml. Boleslavi, který se přímo obrátil na profesora Bráfa s dotazem, co on soudí o náboženství. Bráf se na chvíli zarazil a pak stejně otevřeně odpověděl: „Mnozí lidé mne považují za klerikála, ale já nejsem klerikál. Jsem křesťan.“ Už si nemohu vzpomenout, jak blíž vykládal obsah křesťanství a jeho rozdíl od klerikalismu, ale vím jen, že po jeho řeči nabyla debata o smyslu života tak opravdového a intenzivního rázu, že jsme v ní pokračovali ještě na cestě do Prahy. To byla poslední hodina národního hospodářství u profesora Bráfa.

Dr. M. Schindler,
profesor vys. školy zeměděl. v Brně.

Ve vzpomínkách...

Poznal jsem profesora Bráfa už jako padesátníka. Zdál se mi tehdy přirozeně starší — jako nám všem, kteří jsme k němu chodili do semináře, který se tenkrát ještě konal v jídelně jeho bytu ve starém rodinném domě, tehdy ještě nepřestavěném, v Palackého ulici.

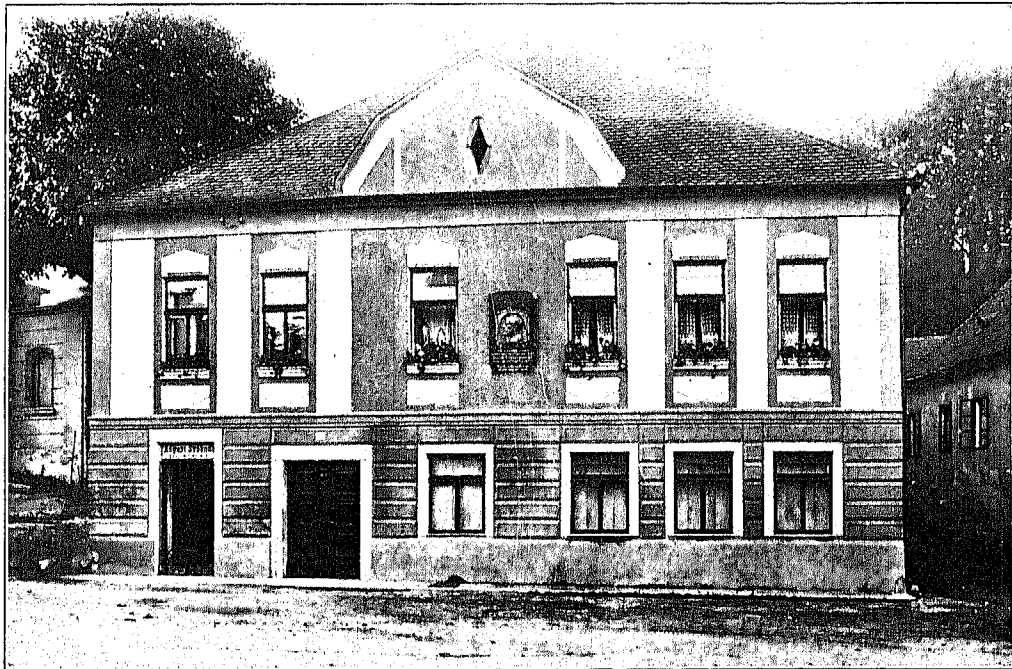
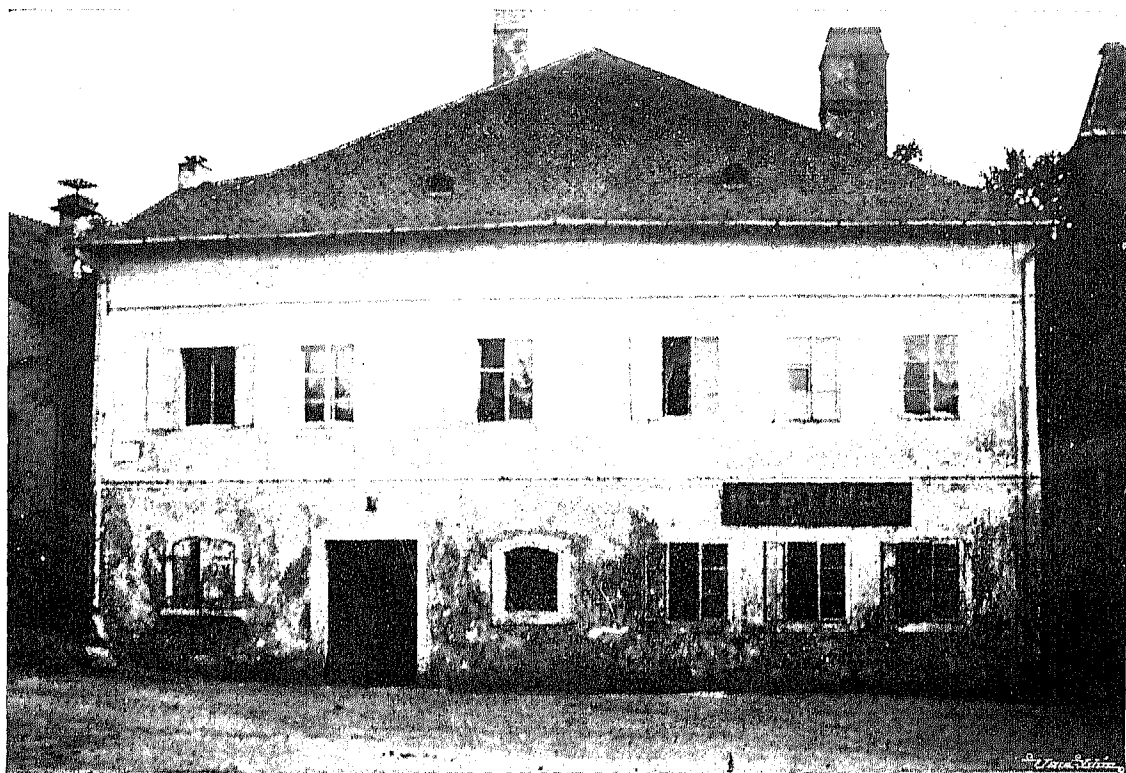
Přišel jsem tak s profesorem Bráfem do užšího styku a často jsem sedával v jeho úzké vždy setmělé pracovně o jednom oknu, přeplněné knihami a obrázky. Profesor Bráf sedával tu před rozlehlým psacím stolem, přeplněným spisy a koncepty, schoulen v černém křesle, objímajícím jeho nevelkou postavu. Vidím před sebou jeho výraznou hlavu s vlasy již hodně prořídlymi a prošedivělými, s nahnědlou pleť silného kuřáka, s jeho badavým, střídavě hlubokým a jiskrným pohledem, sesíleným skřipcem v široké černé koštěné obrubě, tehdy už trochu staromodním. Portret, hodný štetce starého španělského mistra — vybavila se mi tak z nenadání živě podoba Bráfova, když jsem kdesi spatřil starý portret španělského kardinála — .

Profesor Bráf byl v té době už ve věku, kdy je možno se dívat s jistou zkušeností a odstupem na svět. Jak jsem ho poznal, myslím, že se také už dost skepticky díval na leacos, co bylo epizodou jeho mladých bojů a bolestí; nejen politicky, ale i vědecky. Ale prudké zadýmání doutníku, jiskra v oku, sanguinický pohyb ruky a celého těla, pronesené slovo byly dokladem mladistvosti jeho myšlení. — Snad právě proto měl na nás takový vliv jako učitel a byl námi tak vážen.

Jeho hovory dostávaly tu často sklon gótheovský — šedivá jest všechna theorie. Ale přes to — nebo snad právě proto — zabýval se v té době hodně otázkami filosofickými. Problém příčinnosti všeho dění, kauzalita a telos, stávaly se často omegou jeho hovorů, jichž důsledkům jsem tehdy ovšem jako mladý žák plně nerozuměl. Profesorovi Bráfovi bylo při jeho zaměstnanosti praktickými otázkami — jichž jho na úkor své vědecké práce trpce cítil, ale přes to nás k nim v zájmu národním nabádal — jen z části v příležitostných torsech dopřáno, aby tyto své myšlenky a jich výsledky trvale zachytil.

Potom poznal jsem profesora Bráfa vzpírajícího se bolesti, kterou mu způsobila ztráta jediného syna, pak ještě v egyptském zajetí vídeňského ministerstva. Měl jsem už tenkrát dojem, že vidím člověka, který zápasí s osudem. A potom přišel konec — — —

Konec, který zkrátil i vědu o mnohé, co jeho mysl v těch letech tvořila a co nenaplněné odešlo. V něm samém odešel poctivý člověk, nad jehož hrob více než nad kterýkoliv jiný patří slova Horácova: Proč to, že nikdo ze života neodchází jako sytý, hodovník od stolu.

Rodný dům Dra Albína Bráfa v Třebíči.
 Nahore v původní úpravě, dole v nynější s pamětní deskou Bráfovou.

Dr. E. Schoenbaum,
ředitel Všeobec. pens. ústavu v Praze
a profesor Karlovy university.

Bráf a pojiřtování.

Ve svých „Pamětech“ líčí Bráf nepříznivé i příznivé účinky exodu Němců ze zemského českého sněmu v letech 1887—1889. Příznivé následky měl exodus německý v tom, že sněm mohl věnovati se po několik let klidné tvořivé práci zákonodárné, jen málo rušené spory mezi Staročechy a Mladočechy.

Na této práci měl Bráf největší a obzvláště záslužný podíl. Jeho vzpomínky na tuto dobu sněmovní činnosti jsou proto podle vlastního sdělení nejpříjemnější.

Přidělením referátu Schlesingerova v zemském výboru (Humanitní ústavy, káznice) dostalo se Bráfovi vítané příležitosti, realizovati některé z myšlenek, jimiž se již dříve teoreticky zabýval.

V docela krátké době podařilo se Bráfovi buď jako autorovi, nebo jako spolupracovníkovi docílití uskutečnění tří velikých projektů, které by samy o sobě stačily založití jeho dějinný význam a charakter prvního uvědomělého národohospodářského probuditelce českého. Skutečně souvisejí tyto projekty s názory Bráfem často hlásanými, že české obrození není ještě ukončeno, nýbrž vstoupilo v nejdůležitější periodu — periodu obrození národohospodářského.

Dva z těchto projektů jsou rázu hospodářského: Zřízení Zemské banky, určené k pěstování úvěrních odvětví, zanedbávaných dosavadní soukromopodnikatelskou naší organizací a vedené v duchu veřejného podniku, a zřízení Zemského pojiřtovacího fondu. Kdežto ale vývoj Zemské banky splnil všechny Bráfovy naděje, zůstal vývoj Zemského pojiřtovacího fondu daleko za očekáváním, které k němu jeho organizátor a tvůrce připínal.

Vznik Zemského pojiřtovacího fondu lze přičísti časově nahodilé potřebě oslavit jubileum 40letého panování císaře Františka Josefa. Že napadlo Bráfovi právě zřízení starobní pojiřtovny, nemůže překvapiti, neboť je známo a z jeho sebraných spisů patrné, že zabýval se opětovně studiem pojiřtoven zřizovaných různými státy. Jest známo, že v boji mezi principem dobrovolného a principem nuceného sociálního pojiřtění učinily různé státy — v první řadě románské a Anglie — pokus dopomoci myšlenke dobrovolnosti k vítězství zřizováním starobních pojiřtoven. (Caisse des retraites.)

Původním úmyslem Bráfovým bylo umožniti zaměstnavatelům za nejlacinější sazby pojiřtění starobních důchodů dělnictva a čeledi. Ale stranická agitace zmocnila se tohoto projektu a ve volebním boji bylo proti staročesko-konservativnímu

návrhu uplatňováno, že z něho je vyloučeno živnostnictvo. Pod dojmem nesčetných peticí byl tudíž původní rozsah působnosti Zemského pojišťovacího fondu rozšířen na živnostníky a na malé rolníky, krátce na příslušníky nemajetných nebo málomajetných vrstev.

Jakmile však bylo dosaženo tohoto rozšíření působnosti, byly proti Zemskému pojišťovacímu fondu podnikány útoky právě z kruhů, které se ho domáhaly, pro domnělou drahotu sazeb a pro nákladnou správu, ačkoliv správní náklady nebyly vůbec účtovány a sazby byly nevhodnou volbou tabulky úmrtnosti tak nízké, že fond měl dlouho z úmrtnosti svých pojištěnců ztrátu. S bolestnou ironií vzpomíná Bráf svého boje proti neporozumění, nevzdělanosti a stranické zaujatosti, které ničily významné a prospěšné dílo a které zvláště na českém jihu vedly k přímému štvání proti Fondu.

Aby propagoval myšlenku pojištění, nelitoval Bráf ani námahy, ani času a chodil často i v noci do schůzí živnostníků, dělníků, herců, z nichž musil leckdy pro hrubé urážky předčasně odejít. Slova Bráfova o nehodných a často ničemných agitacích proti pojištění u Fondu a podiv, jak mohou věci takového druhu v rukách hloupých a nesvědomitých lidí státi se předmětem sporů, vedených způsobu politických stran, znějí také dnes jako zlá výčitka. Přes nejrůznější pokusy a akce (zřízení zvláštního nadlejšovacího fondu pro živnostníky, propagace okresními hejtmanstvími a živnostenskými instruktory atd.) neodpovídají výsledky více než 30leté činnosti Fondu zvláště v kruzích, jež se jeho zřízení domáhaly, jeho významu a nesmírné námaze.

Podle Bráfa nese na této skutečnosti největší vinu nedostatek mravní kázně českého lidu, vedle toho ovšem hmotná jeho slabost a podle mého názoru nesprávné oceňování pojištění a obzvláště životních důchodů na rozdíl od západoevropských národů, zvláště od národa francouzského, po jehož vzoru Bráf Zemský pojišťovací fond zřizoval. Historie Zemského pojišťovacího fondu může býti tudíž novým dokladem zkušenosti, „že do brovo lné, byť sebe více podporované starobní pojištění stavu živnostenského nemá vyhlídky na úspěch“.

Také rozsáhlá činnost Bráfova v oboru sociálního pojištění přinesla mu leckteré zklamání. Je známo, že Bráf jako doživotní člen panské sněmovny byl pověřen v roce 1906 vypracováním zprávy o osnově zákona o pensijním pojištění úřednickém. Osnova zákona vyžadovaného po celá desetiletí nesčetnými peticemi neopustila ještě poslaneckou sněmovnu a již celé skupiny (obchodní pomocníci), které proti původnímu vládnímu návrhu byly na svou vlastní žádost do osnovy pojaty, protestovaly, ba demonstrovaly proti uskutečnění zákona a žádaly při nejmenším za své vyloučení z působnosti zákona. Speciální komise panské sněmovny, vedená Bráfem podlehla této agitaci, právě jako dříve opačné agitaci podlehla poslanecká sněmovna, a vynechala tudíž výslovnou zmínku o obchodních pomocnících a dílovedoucích. Teprve v roce 1920 naši československou novelou byla napravena tato křivda na početné skupině, kterou ovšem sami její příslušníci, nesprávně informováni a poštváni přivodili. V četných jiných změnách na osnově poslanecké sněmovny osvědčil se Bráf jako zpravodaj komise a zpráva komise, vypracovaná s mimořádnou důkladností a znalostí věci jest dokladem vynikajících schopností Bráfových. V celé řadě otázek pensijního pojištění platí úvahy Bráfovy ještě dnes. Také později sledoval Bráf osudy sociálního pojištění a některé z jeho

prací, obzvláště pojednání ve Wolfově „Zeitschrift für Volkswirtschaft, Verwaltung und Sozialpolitik“ jsou znamenitými ukázkami, jak dovedl Bráf vniknouti do statistické i matematické podstaty zákona. Obzvláště článek srovnávající pensijní pojištění rakouské s přípravami podobného zákona v Německu je vzorem odborné a objektivní studie o sociálním pojištění. Je zajímavo konstatovati, jak konservativec rázu Bráfova dovedl se četnými pracemi a přednáškami mužně přiznati k sociálnímu pojištění a k sociální politice vůbec.

Dr. Otakar Sommer,
profesor university Komenského v Bratislavě.

Prof. dr. Bráf v mých vzpomínkách.

To, co vím o Bráfovi, je prostou vzpomínkou žáka. Nepřišel jsem během svých právnických studií do bližšího styku s ním. Nebyl jsem členem jeho semináře, protože mne zájem vedl jinam. Ale nevynechal jsem jediné jeho přednášky. Do osobního styku přišel jsem s ním poprvé a naposled při politickém rigorosu.

Tedy styk nevybočující z mezí obvyklých u studenta. A přece, jak hluboký dojem na léta zůstal v duši z této osobnosti!

Věděli jsme o něm, že stojí oběma nohama uprostřed života. To nebyl Stubengelehrter. Ale nepřicházel také do koleje oslňovat svými zkušenostmi a znalostmi života politického a hospodářského. To vše, co z těchto sfér vyprávěl svým posluchačům, byla jen ilustrace jeho výkladu, nikdy to nebylo sobě cílem. Na katedře byl Bráf cele svým, netajil se tím, že zde se cítí nejlépe. Byl především učitelem!

Nepřednášel pro sebe, nepřednášel proto, aby byl před námi krásný. Třebas některé gesto zdálo se někdy herecké, nebylo v tom nikdy koketnosti. Neměl ani vnějších darů pro to. Na prvý pohled ani nezískával. Byl malé postavy. Sám na to činíval narážky. Relativnost pojmů znázornil jednou tím, že připomenul politické karikatury ve starých Humorech, na nichž byl zobrazován vedle Frant. Thuna nepatrně malinký a porovnal s tím, jak si připadá sám veliký, vyprovází-li svého synka do školy. Hlava jeho byla výrazná, ale nikoli v běžném smyslu krásná. I tu jsme vytušili narážku osobní, když mluvil jednou o nesouhlasu vnitřní hodnoty člověka s tváří jeho a zmínil se, tuším, o Hertzovi. V způsobu jeho bylo mnoho ironie, jež často zabíhala až do sarkasmu. V odsudcích různých literárních zjevů našich býval až nespravedlivě příkrý („je to mělká žbrundanina“ řekl o knížce, u studentů velmi oblíbené). Kouzlo jeho osobnosti leželo v jeho řeči. Zaujal prvými větami, někdy prvním slovem. Mluvil vždy bez jakékoli pomůcky, jakoby s patra, ale promyšleně jak ve výrazu, tak v celé stavbě řeči. V několika slovech zachytil kontinuitu s předešlou přednáškou, ke konci si vždy zajistil zvědavost a zájem pro přednášku příští, ponechávaje některou otázku nezodpověděnu a to tak, aby byla odpověď mostem k novému výkladu. Bylo to živé, bezprostřední, plné ruchu a vznětu. Byl kouzelníkem slova, vůdcem i svědkem zároveň. — —

Přednášky jeho nebyly dogmatické. Poučka nebyla nikdy sobě účelem, sloužila zachycení života a byla vždy na životní zkušenosti verifikována. K té verifikaci

a ilustraci sloužily jeho znalosti života. Toto sloučení theorie s praxí činilo dojem naprosto suverenního ovládní materi. Při tom nebylo zrovna lehké sledovat jeho vývody. Nebyl učitelem pro začátečníky. Nedělal se nikdy zbytečně srozumitelným. Duchaplnost jeho neležela ani tak ve vtipu, jako spíše v způsobu, jímž dovedl postavit před oči svého posluchačstva problém a jak potom v jeho řešení nechával posluchače spolupracovat, přeskakuje v logickém sledu určité členy řetězu, než i tím, co nevyslovil. V tomto způsobu výkladu měl něco příbuzného se skvělým českým chemikem Raýmanem.

K metodě jeho patřilo i gesto, v jistých momentech i pathos. Byl na místě a dostavoval se vždy tehdy, šlo-li o otázky národního bytí našeho. Vštěpoval nám svoje kredo. Bylo jednoduché. Malý národ, jemuž hrozí se všech stran nebezpečí, že bude pohlcen, dělá nejlepší politiku, bude-li pro své sousedy hodně tvrdým soustem. I tady se myšlenky jeho v mnohém stýkaly s myšlením chemika Raýmana, který svou cestou dospíval k podobným závěrům a který to dovedl trochu paradoxně vyjádřit, tak, že je mu milejší jedna česká továrna, než jedna česká škola, poněvadž na basi té továrny škola už vyroste sama.

Ve svém výkladu hledal vždy souvislosti s jinými vědními obory, především s obory právními. Kládl obzvláštní důraz na filosofický základ práce právníkovy, od něho poprvé jsme slyšeli mnohá jména novější filosofie. Neřekl jich pro jména, ale aby ukázal nový směr hospodářského nebo právníckého smýšlení. Svoje přednášky o národohospodářské theorii zahajoval poetickým úvodem. Otevřel svým posluchačům naráz široké obzory, ukázal nové cesty a nutil po nich jít — nešlo dobře učit se u něho z jedné knihy. Byl přísný, v požadavcích. Přesnost myšlení šla při tom nad detajlní vědomosti. Často říkával: „Co neumím definovat, neznám.“ Tím vším význam jeho jako učitele přesahoval daleko vlastní jeho obor. U něho každý mohl nalézt něco pro sebe, povzbuzení i návod k další samostatné práci.

Každá z jeho tří velikých přednášek měla svůj zvláštní ráz. Řídilo se to i podle vnějších podmínek. Krátký letní semestr, jenž byl vyhrazen finanční vědě, donutil vyvodit tuto látku z několika základních principů. Je zajímavé srovnat dosti detajlní litografie, později vydané tiskem, se zápisky z přednášek. Na konci kursu podával Bráf výklady o národohospodářské politice. Zde mu tehdejší dlouhý zimní semestr umožnil tak mnohý exkurs. Exkursy ty, i u jiných učitelů obvyklé, u něho nikdy nezaběhly do plochosti, nýbrž bývaly vyvrcholeny sentencí, podávající kus životní zkušenosti a někdy kritiky našich poměrů a běžných názorů veřejných. Postavení úředníka osvětlil třeba vypravováním o tom, co se přihodilo prof. Grubrovi v obchodní komoře, kde kterýsi člen odůvodňoval svůj požadavek, aby Gruber přizpůsobil svoje přesvědčení zájmům živnostenským, slovy: „Vždyť je to nám i placený úředník“.

Je to jen hrstka letmo sebraných vzpomínek. Kdybych měl po ruce své zápisky z Bráfových přednášek, snad mohla být moje vzpomínka dokumentárnější. Avšak celkový dojem, který jsem si z Bráfa odnesl, přezkoušel jsem později za svých studií na cizích universitách a tu vždy jsem byl utvrzován novou a novou zkušeností v tom, že Bráf byl akademický učitel jedinečný.

Z mých vzpomínek.

Mezi význačnými osobnostmi, na něž bohata byla naše první právnická fakulta hned po zřízení české university, zjevuje se dosud živě v mé paměti postava Bráfova, nevynikající sice vysokým vzrůstem jako snad Haněl, Čelakovský nebo Pražák, ale zajímavá na první pohled svou živostí a čilými, obratnými pohyby. Tvář jeho s pronikavým okem, s černým vousem do špičky, jen málo prošeďivělým, působila zvláště svým výrazem kritického a bystrého důmyslu; poněkud sarkastický tah kolem úst mírněn byl věčně svěžím a laskavým úsměvem, jímž přece prozařovala základní upřímnost a dobrotivost srdce.

Vůbec mé vzpomínky na poměr Bráfův k akademickému posluchačstvu jsou památkou muže laskavého, i po stránce citové lehce přístupného, jenž mnoho dobrého nám ze studentských let prokázal. S vděčností sluší dnes toho vzpomenouti tím spíše, uváží-li se, jak nepříznivé bývaly úsudky mnohých tehdejších jeho současníků o jeho konservativním smýšlení a jak často opakována byla běžná tehdy tvrzení o jeho příliš vládní politické činnosti. Zvláště v tehdejší denním tisku zapomináno bylo v politických bojích jeho vzácných vlastností obecně lidských, zrovna tak jako opomíjena byla jeho neobyčejná kritičnost ducha, u tehdejších národních vůdců mnohdy obávaná. Byl Bráf hodně umlčován.

V době, kdy vstoupili jsme na fakultu (1897) byl obor národního hospodářství zastoupen šťastně dvojicí mužů velmi vynikajících. Byli jimi Dr. J. Kaizl a Dr. A. Bráf. Než mladší z nich, Kaizl byv již dříve plně zaujat působností politikou, zaměnil přednáškovou síň za parlamentní tribunu vídeňské říšské rady a vstoupiv záhy po našem příchodu na fakultu jako ministr financí do kabinetu Thunova, na universitu se více nevrátil. I zůstal Bráf na řadu let jediným představitelem oboru vědy národohospodářské na fakultě i připadlo také jemu několik pokolení právnické mládeže akademické zasvěcovat do záhad uvedené těžké nauky.

Nám ve III. ročníku přednášel národní hospodářství a národohospodářskou politiku (v létě), ve IV. ročníku pak finanční vědu, vždy dopoledne mezi 10. a 11. hodinou. V zimě přicházel ve vysokém cylindru, v létě pak v kulatém, objemném slaměném klobouku panamském, jak tehdy se nosilo. Přišel vždy velmi rychle a hned začal poutavý výklad, nezdědka hned úvodem obsahující veselý vtíp nebo vtípně volený příklad. Byl i jinak milovníkem anekdot a zábavných příběhů, v přednáškách užívaje jich k názornému a lepšímu zapamatování si věci. Volil také

často za týmž účelem i příklady z osobností pražských, nám všem známých, ať již to byl populární umělec nebo majitel velké restaurace.

Řečnické nadání Bráfovo vůbec bylo překvapující: mistr skvělého výkladu nikdy nečetl, vždy mluvil volně, místy unášel posluchače básnickými obrazy, ještě více však duše uchvacoval přesvědčivou upřímností, z níž patrna byla jeho dobrá vůle mládeži akademické podati co nejlepší.

Ještě více ti, kdož bývali členy semináře Bráfova, měli příležitost v užším styku oceniti vliv hlubokého ducha učencova, ale stejně zase jeho upřímnost a přátelské smýšlení. Úzký kroužek členů jeho semináře soustřeďoval se té doby každého týdne na dvě hodiny v bytě profesorově v Palackého ulici; ředitel semináře s roztomilostí hostitelskou nabízel nám vždy nejprve černou kávu a doutníky, opakuje pokaždé obvyklé své rčení: „Napřed obchod, potom zábava“. Projednávání nejrůznějších otázek, vědeckých i politických, bylo v semináři vždy zcela důvěrné; Bráf neznal před námi tajnostkářství a před námi, zcela mladými, vyslovoval se nepokrytě o současných směrech a osobnostech politických i o své politické minulosti. Otevřeně přiznával, kde se i za jeho činnosti chybovalo — my zase poznávali jeho poctivost a úzkostlivost o všeobecné dobro národní, zejména o úspěšnou organizační národní práce a vhodné využití sil národních. Vždyť jméno jeho po zásluze bývá oceňováno jako jméno buditelské v našem obrození hospodářském, A chyby za jeho společnímost spáchané byly jistě menší chyb, jichž dopouštěla se léta pozdější.

Jak Bráf byl jist, že nikdo z členů semináře nezneužije jeho důvěry, protože všichni byli mu vděční a měli jej rádi, vidno z toho, že nám nezatajil ani svou poradnou účast na chystaném státním převratu za vlády Thunovy (1898), jak to dnes vylíčeno jest v jeho „Pamětech“. A přece šlo tehdy o věc důležitosti nesmírné! S tehdejšími členy semináře, dnešními kolegy na fakultě, Drachovským a Krčmářem často jsme si na to vzpomněli, jak čestnou důvěru k nám tehdy Bráf choval.

O jeho vpravdě přátelské ochotě k posluchačům jen jeden příklad: Krajinský list severočeský vyzval mne tenkrát, posluchače IV. ročníku, abych do listu napsal něco o živnostenské otázce. Psáti do místních časopisů platilo tehdy za uvědomovací vlasteneckou povinnost studentstva. Vypravil jsem se hned odpoledne k Bráfovi, abych si od svého profesora vyžádal nějaké pokyny. Nenechal mne ani domluviti, nýbrž mi hned celý článek z hlavy prostě nadiktoval. Z článku vzešla polemika; mladočeský poslanec K. V. Adámek, přisedící zemského výboru a znalec živnostenských otázek nebyl spokojen se známými kacířskými názory, v článku Bráfem projevenými, i vystoupil ve svém tisku proti nim. Polemika se táhla a místní krajinský list přišel jí k nemalé slávě jako mluvčí ve věcech živnostenských.

Celkově úkol Bráfův naproti studentstvu nebyl snadný. Ve studentstvu bouřilo tenkrát ještě hnutí pokrokové, bylo to nedlouho po pověstném procesu „Omladiny“ (1893), studentstvo bylo přespříliš zradikalizováno, Bráf pak zase byl poslancem staročeským, strany, jejíž úsilí o smír česko-německý při t. zv. punktacích (1890) pro ústupky, německé řeči učiněné, prohlašováno bylo přímo za zradu národní. V podrážděné a pohnuté době oněch bojů Bráf studentstvu byl líčen jako reakcionář a nepřítel snah pokrokových. Než svojí činností akademickou rozptýlil sám záhy veškeru nedůvěru u studentstva, většinou ve stranách pokrokových

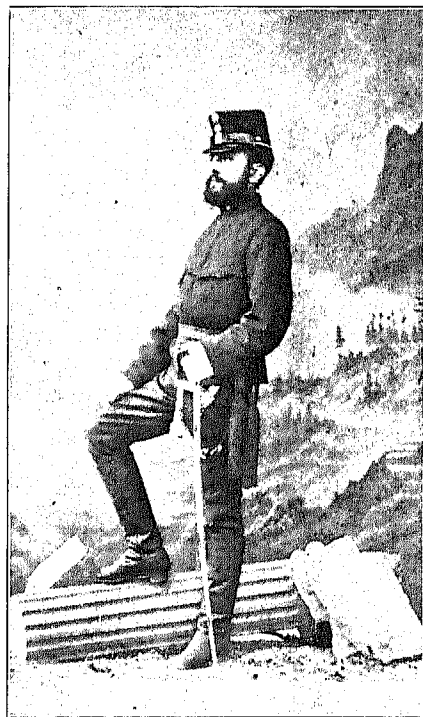
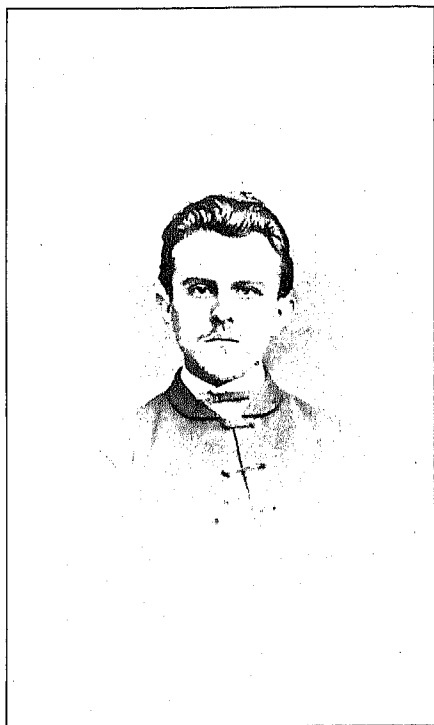
organisovaného. I když cítilo se dobře jeho konservativní přesvědčení, přece zase s uznáním cítila se poctivost jeho úmyslů a klidná nestrannost, s jakou dovedl vyslechnouti a posouditi názory sebe pokrokovější a radikálnější, ať v národnostním, ať v sociálním ohledu. Studentstvo nedívalo se tak na to, zda jeho profesor konservativně smýšlí, nýbrž soudilo podle toho, jak spravedlivě a laskavě jedná, nikdy zamračený, vždy přívětivé nálady.

Ušlechtilých vlastností dobrého srdce Bráfova zažil jsem později ještě hojnější měrou jako mladší jeho kolega na fakultě, docent a mimořádný profesor. Snahy Bráfovy o připoutání a všestrannou podporu mladších pracovníků vědeckých vyžadovati budou jednou ještě hlubšího a obsáhlejšího ocenění, jako vůbec jeho snahy o povznesení kultury národní a vytvoření vlastní české školy národohospodářské. Než líčení takové přesahuje rámec pouhých vzpomínek.

Poslední moje vzpomínky týkají se již Bráfovy ministerské činnosti (od r. 1909). Byl dvakráte ministrem orby, ale na fakultu nezapomněl. Díky vřelému jeho doporučení a pevnosti, s jakou požadavky vědeckého vývoje fakulty v ministerské radě zastával, náležejí léta ministerského období Bráfova k upevněnce pro fakultu významné i šťastné. Přes kruté rány osudu (ztráta jediného syna) nikterak se nezměnil; klidný filosofický humor jeho, zářící z vyrovnaného názoru životního, i v utrpení působil stejně mile a povzbudivě.

Zasedaje v radě koruny, dosáhnuv již nejvyšších hodností, jichž poskytovalo zřízení staré monarchie, Bráf zůstal k nám tím bývalým laskavým profesorem z dob studentských, bez nádechu jakékoli povýšenosti. Z úřadu svého nečinil oně důležitosti, kterou vyznamenávají se leckdy ti, kdož dostoupili jako nováčkové náhlého a nenadálého povýšení. Sám pamatuji se, jak navštíviv jej jednou v rozsáhlé moderní budově ministerstva orby ve Vídni, zastihl jsem ministra, právě jednajícího o zvelebení chovu dobytka v Tyrolsku, což náleželo v obor pravomoci ministerstva orby. S úsměvem přijal mne jako vždy, aniž přerušil jednání, prohodiv: „Tak vidíte, kolego, takový jest osud: třicet let mládeži akademické jsem přednášel, teď na stará kolena domácí zvířata musím vychovávat!“ To vystal zase celý, ten známý, dobrý, vtipný profesor, jak znali jsme ho z přednášek na fakultě.

Z jara roku příštího (1912) přicházejí již vzpomínky smutné; pobyt v Roztokách, měsíc červenec a tichý Vyšehrad. Velebně zněly zvony nad shromážděnými ministry, zástupcem císařovým, poslanci a hodnostáři — Bráf zemřel jako aktivní ministr říše. Ale nad těmito poctami zevnějšími daleko do výše kovový hlas zvonů, temný a stále stejný, hlásal něco jiného: oznamoval, že k odpočinku poslednímu spěje velký syn národa, ale syn tak dobrý, že zvyklý byl národu svému mluvit pravdu.

Dr. Albín Bráf

1. jako universitní student, 2. na vojně, 3. jako ministr orby ve vídeňském ministerstvu.

Dr. Jan Kapras,
profesor Karlovy university v Praze.

Studentské vzpomínky na profesora Albína Bráfa.

Přišel jsem roku 1900 na pražskou právnickou fakultu až do třetího ročníku po dvou rocích studia na universitě v Innsbrucku. Přišel jsem s pevným úmyslem věnovati se studiu právních dějin. Byl tu značný rozdíl mezi malou německou universitou innsbruckou s profesory namnoze zcela mladými právě v oborech, které mne nejvíce zajímaly (na příklad Puntschart, Wretschko), kde styk profesora s nečetným studentstvem byl přirozeně bližší a intimnější, a velkou českou fakultou, kde byl tehdy v plné síle ještě sbor utvořený při rozdělení university s Randou a Ottem v čele, a kde styk studenta s profesorem byl minimální. Zvláště počátek byl tu vždy těžký. A přece bylo tu několik profesorů, kteří dovedli studenta nejen upoutati, nýbrž se ho i ujati, jakmile poznali jeho dobrou a pevnou snahu. Patřili k nim zvláště oba švakři Bohuš Rieger a Albín Bráf.

V Riegrově semináři pracoval jsem tehdy řadu semestrů; přinesl jsem si odtud nejlepší základ pozdějšího svého studia, a zůstala mně z něho nejedna krásná vzpomínka, zvláště z občasných letních zájezdů do vily profesora Bohuše Riegra na Karlštejně. K Bráfovi jsem do semináře nepochodil, jen do přednášek, které byly neobyčejně poutavé i pro toho, kdo — jako já — neměl zvláštního zájmu o národní hospodářství. Byly to však tehdy právě slavné semináře, kde pracovala vždy řada národohospodářských pracovníků, osvědčivších se později v theorii i v praxi. Bráf to však byl, který od počátku mého pražského pobytu se mne ujal, a kdykoli bylo zapotřebí usnadnění dalšího postupu vědecké práce, radou i pomocí ochotně přispěl. Byl jedním z těch mála vědeckých pracovníků, kteří dobře chápali význam mladické energie pro práci vědeckou. Proto od počátku snažil se na fakultu přivést mladé pracovníky, kteří by nevěnovali nejlepší svá léta jinému oboru, nýbrž hned od počátku pracovali na vědecké práci fakultní. Bylo to tehdy také v době, kdy mnoho mluvilo se o druhé české universitě v Brně, a otázce té a s ní otázce vědeckého dorostu na právnické fakultě pražské věnoval Bráf a s ním i Bohuš Rieger zvláštní pozornost a zájem. Z večerních rozhovorů obou — bydleliť v témž domě v Palackého třídě, B. Rieger v druhém, Bráf spolu se svým tchánem F. L. Riegrem v prvním patře — vycházely myšlenky a popudy v tom směru. Z nich zvláště třeba se zmíniti o založení „Sborníku věd právních a

státních“ a knihovny k němu připojené, jehož prvním redaktorem byl až do své smrti B. Rieger, a kde se soustředila skutečně vědecká práce zvláště mladší generace, která tvoří dnes jádro pražské právnické fakulty a částečně i brněnské.

Bráf patřil k oněm profesorům, kteří dovedli kolem sebe soustřediti vědeckou mládež různých politických přesvědčení. Sám politický konservativce byl dalek toho, aby nutil mládež k svému přesvědčení. Tak vyšli z jeho seminářů i vědečtí národohospodářští pracovníci socialističtí, ač socialismus netěšil se jeho přízni, a ochrany a pomoci jeho požívali studenti bez rozdílu politického přesvědčení, tehdy již silně se rozvíjejícího, třebaš toto — jako na příklad moje, státoprávního pokrokaře — nebylo u něho ve velké lásce.

Bráfovy přednášky byly velmi navštěvovány, ač tehdy byl se již rozvinul zlozvyk, že posluchači chodili hlavně na předměty judiciální na úkor státovědeckých, poněvadž státnice judiciální hrozila bezprostředně, kdežto státovědecká byla ještě vzdálenější. Přispívalo k oblibě přednášek Bráfových ovšem i to, že přednášek nečetl, nýbrž volně přednášel, přecházeje po katedře s rukama na mnoze v kapsách u kalhot. Bráf měl ve svých výkladech universitních vždy odvalu říci, co si myslí, a třebaš nebylo nám to vždy po chuti, přijímali jsme to dobře právě u vědomí, že přes tuto různost mínění je nám bližší nežli mnohý jiný. Proto také vliv Bráfův na posluchačstvo různých politických a hospodářských názorů byl vždy veliký a bezprostřední.

Dr. Jaroslav Stránský,
docent Masarykovy university v Brně.

Z mých vzpomínek na Bráfa.

Nezapomenu nikdy na první přednášku národního hospodářství, které jsme poslouchali u Bráfa. Jiné přednášky bylo „čtení“ v universitním i doslovném smyslu. Bráfova přednáška byla řeč. Od prvního do posledního slova byl tento profesor v živém vztahu k posluchačům. Mluvil výrazně, sugestivně, někdy ohnivě. V zahajovací přednášce řekl, že možná sedí mezi námi budoucí ministr financí, a mluvil, jak by mluvil k tomuto vyvolenému, a mluvil tak, že každý z nás se jím cítil. U nás řečníci mluvívají před obecnstvem, ale ne k němu. Od Bráfa jsem se naučil mluvit k obecnstvu.

A pak jsem s ním měl jednou sám řečnický konflikt. Naše studenty popudily buršácké bumly na Příkopech, došlo k srážkám a bitkám, a čeští studenti, nevím už ani, kdo to organisoval, začali chodit na Příkopy hromadně v baretech, které měly přetrumfnout cerevisky. Byla svolána univerzitní schůze, aby toto nacionální hnutí zvláštní resolucí schválila a doporučila. Po mém referátu přihlásil se ke slovu profesor Bráf. Mluvil proti baretům a proti vojně s buršáky. Jak bouřlivě byly aklamovány všechny bojovné akcenty mého referátu, tak mrazivě byly přijaty vývody Bráfovy. Na konec se zeptal, víme-li, jaká je provenience českých baretů, a že jsou z plyše, zhotoveného v německých továrnách.

A tedy druhé, co jsem se od Bráfa naučil: že pravda váží víc než řečnický úspěch.